THE INFRASTRUCTURE AND THE RURAL ECONOMY

By:
ABONYINÉ PALOTÁS, JOLÁN

Keywords: infrastructure, special agricultural infrastructure, maturity, development.

The internal and external circumstances, production, processing and the economic sales environment have all fundamentally changed since the democratic transformation. The old, never quite harmonious accord between elements of the food economy collapsed, and new ones were not established and did not become general. The rural economy's infrastructure is outdated and results in bottlenecks, which is unfortunately also characteristic of the infrastructures of regional agriculture and the countryside. In rural economy regions growth and the rate of development is slower, investment is more restrained and the lack of capital is stronger. The thoughtful, dynamic development of special infrastructure can give this great impetus.

AZ INFRASTRUKTÚRA ÉS A MEZŐGAZDASÁG

ABONYINÉ PALOTÁS JOLÁN dr.

Kulcsszavak: infrastruktúra, speciális agrár infrastruktúra, fejlettség, fejlesztés.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A rendszerváltozás óta alapjaiban változtak meg a külső és a belső körülmények, a termelés, a feldolgozás és az értékesítés közgazdasági környezete. Az élelmiszergazdaság elemei közti régi, akkor sem teljes összhang összeomlott, az újak pedig még nem jöttek létre, nem váltak általánossá. Elmaradott, szűk keresztmetszetű a mezőgazdaság infrastruktúrája és sajnos ez jellemzi az agrártérség, a vidék infrastruktúráját is. A mezőgazdasági térségekben lassabb a növekedés és a fejlődés üteme, visszafogottabb a beruházás, erősebb a tőkehiány. Ezen sokat lendíthet a speciális infrastruktúra átgondolt, dinamikus fejlesztése.

BEVEZETÉS

A II. világháború óta három nagy horderejű változás következett be a magyar mezőgazdaságban. Az első az államosítás, majd az azt követő földosztás, a második a mezőgazdaság nagyüzemi átszervezésének befejezését követően, a harmadik pedig a rendszerváltozás utáni változások sorozata, amely a gazdálkodás szinte minden vonatkozását érintette. E három markáns változás közül a termelés volumenét az utóbbi érintette leginkább negatívan. Alapjaiban változott meg a birtokstruktúra, illetve a földhasználat szerkezete, az alapanyag-termelő

mezőgazdaság széttagolttá vált. Romlottak a bel- és külpiaci értékesítési lehetőségek. A KGST szétesett, a keleti piacok összeomlottak, az egykori biztos szovjet piacról kivonultunk, ugyanakkor számos nehézséggel találkoztunk az európai uniós értékesítési törekvések során. Ez nemcsak azzal függ össze, hogy nagyon sok termékből ma már az Európai Unió is felesleggel rendelkezik (sokszor maga is a túltermelés nehézségeivel küzd), hanem árproblémákkal is. Ebben szerepet játszik az is, hogy az EU-ban magasabb a dotáció és a termelékenység is. Így a hazai termelők jövedelmezőségi szintje esetenként elfogadhatatlan alacsonyra esett vissza. A külkereskedelem liberalizációja révén szabadon áramlanak Magyarországra a külföldi mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek, amelynek szintén termelői ár csökkentő és értékesítési nehézségeket okozó hatásai jelentkeznek. Igaz, hogy a hazai termelési struktúra módosítása terén nem jeleskedhetett az ország, s így az alacsony rugalmasság és kis innovációs készség nem sokat segített a helyzeten. A fentieken túl a hazai mezőgazdaságban foglalkoztatottak relatíve magas átlagéletkora és viszonylag alacsony iskolázottsági és szakképzettségi szintje mellett *a mezőgazdaság alacsony infrastrukturális ellátottsága* is szerepet játszik az alacsony termelékenység, hatékonyság és jövedelmezőség alakulásában.

A dolgozatban a hazai mezőgazdaság nehézségei, megoldandó gondjai közül csak ez utóbbi, az *elégtelen infrastrukturális ellátottság* kerül górcső alá.

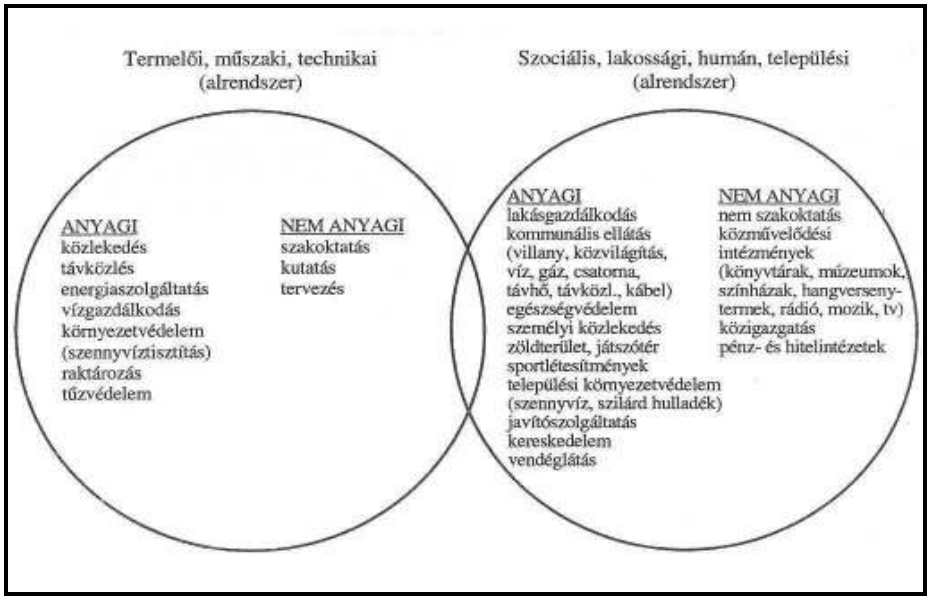
AZ INFRASTRUKTÚRA ÉRTELMEZÉSE ÉS JELLEMZŐI

Az infrastruktúra azon hálózatok, objektumok, létesítmények, berendezések, ismeretek, intézmények rendszere, valamint ezek által nyújtott szolgáltatások, amelyek a gazdaság működéséhez, növekedéséhez és hosszú távon fenntartható versenyképességének emeléséhez, a lakosság életviteléhez, életminőségéhez, a települések fejlődéséhez, zavartalan működéséhez nélkülözhetetlenek, illetve szükségesek (*Abonyiné Palotás, 2006*).

Az infrastruktúra összefüggő rendszert alkot, amely alrendszerekre, ágazatokra és elemekre osztható. (Lásd: 1. ábra.)

1. ábra

Infrastrukturális rendszerek

Forrás: saját szerkesztés

Az infrastruktúra jellemzői, hatásai

- a fejlett infrastruktúra jótékonyan hat más nemzetgazdasági ágak (mezőgazdaság, ipar, építőipar) fejlődésére;
- tovagyűrűző, multiplikatív hatása sokszor időben elhúzódó;
- erős a modernizációt ösztönző hatása;
- módosíthatja a tér- és településszerkezetet;
- az infrastruktúra elemei közti harmónia a hatékonyság feltétele;
- a gazdaság ágainak fejlettségével – a társadalmi-gazdasági fejlődés különböző szakaszaiban – az infrastruktúra különböző elemei eltérő kapcsolatszorosságot mutatnak.

Mai ismereteink szerint az infrastruktúra fontos feltétele a társadalmi-gazdasági fejlettségnek, de várhatóan a jövőben még inkább kitüntetett szerepe lesz a fejlődés folyamatában.

Az infrastruktúra feltétele és doppingszere a mezőgazdaság, az ipar és az építőipar fejlődésének. Ezért szükséges az infrastrukturális ellátottság szintjére (a tartalékokra, a szűk keresztmetszetekre, a prioritásokra) odafigyelni. Ez igen sokféleképpen oldható meg. Egyik egzakt ismeretet nyújtó vizsgálat például az infrastruktúra ágazatainak fejlettségét összevetni a termelő ágazatok fejlettségével. A termelő ágazatok és az infrastrukturális ágak fejlettsége között sztochasztikus kapcsolat áll fenn, és az egyenlőtlen fejlődés miatt ez a kapcsolat szorosság változhat, érdemes különböző időszakokra, különböző területegységekre vonatkozóan ezeket a vizsgálatokat elvégezni. Bázisévül az 1975. év szolgált.

FEJLETTSÉGI SZINT VIZSGÁLATOK

A vizsgálathoz területegységként a megyékből és a fővárosból összeálló területegységek (NUTS 3) szolgáltak, ame-

lyekre a statisztikai adatok bőségesen rendelkezésre állnak és elég kicsik ahhoz, hogy a törvényszerűségek megállapításához alapot szolgáltassanak és elég nagyok ahhoz, hogy a termelő infrastrukturális elemek is érvényesülhessenek.

A szakmai ismeretek és a korábbi infrastrukturális vizsgálatok tanúsága szerint az infrastruktúra fejlettsége viszonylag kevés naturális mutatóval is jól jellemezhető. Ez az 1975. évi KSH által nyújtott lehetőségek szerint az alábbi volt:

Lakás- és kommunális ellátottság

1. A 100 lakásra jutó lakosok száma.
2. Az 1000 lakosra jutó újonnan épített lakások száma.
3. A vízvezetékkel ellátott lakások aránya.

Egészségügyi ellátottság

4. Az 1000 lakosra jutó orvosok száma.
5. A 10 000 lakosra jutó általános osztályi kórházi ágyak száma.

Oktatási-művelődési ellátottság

6. A 10 000 lakosra jutó bölcsődei férőhelyek száma. * (Nyers mutató)
7. Az 10 00 lakosra jutó óvodai férőhelyek száma. * (Nyers mutató)
8. Az egy osztályteremre jutó általános iskolai tanulók száma.
9. Az 1000 lakosra jutó rádió-előfizetők száma.
10. Az 1000 lakosra jutó tv-előfizetők száma.
11. Az egy lakosra jutó mozilátogatások száma.
12. Az 1000 lakosra jutó színházlátogatások száma.

Közlekedés-hírközlési ellátottság

13. A 100 km^2-re jutó országos közutak hossza.
14. A pormentes utak aránya az országos közúthálózat hosszából.
15. Az országos közúthálózat 100 kmére jutó üzemanyagtöltő-állomások száma.
16. Az 1000 lakosra jutó távbeszélőfőállomások száma.

Kereskedelmi ellátottság

17. Az 1000 lakosra jutó boltok száma.
18. Az 1000 lakosra jutó bolti összes alapterület m^2-ben.
19. Az 1000 lakosra jutó vendéglátó helyek alapterülete m^2-ben.

Ezt követően meghatároztam a fenti mutatók alapján az egyes megyék és a főváros infrastruktúrájának relatív ellátottsági szintjét 1975-re vonatkozóan. Az alkalmazott módszer lényege abban áll, hogy előállítottam az egyes infrastrukturális ágazatokba tartozó mutatók sorrendjéből adódó összesített ágazati rangsorokat. Így megkaptam a 20 területegység (Budapest + a 19 megye) infrastrukturális ágazatonkénti relatív fejlettségét. Végül meghatároztam az infrastruktúra egészének – hasonló módszereken alapuló – egymáshoz viszonyított relatív fejlettségi szintjét. Az eredményt az 1. táblázat tükrözi.

1. táblázat

Az infrastruktúra ágazatainak és egészének megyénkénti relatív fejlettsége (1975)

(A számok az ellátottság színvonalát kifejező rangsort mutatják)

Megye, főváros	Lakás- és kommunális	Egészség-ügyi	Oktatás-művelődés-ügyi	Közlekedési-hírközlési	Kereske-delmi	Infra-struktúra egésze
1. Baranya	17	2	7	5	5	4
2. Bács-Kiskun	6	15	18	20	14	18
3. Békés	14	18	5	15	7	13
4. Borsod-Abaúj-Zemplén	20	13	17	4	16	16
5. Csongrád	2	2	11	18	11	8
6. Fejér	5	17	13	8	17	14
7. Győr-Sopron	8	12	6	9	9	7
8. Hajdú-Bihar	12	8	16	19	19	17
9. Heves	12	9	15	6	11	14
10. Komárom	7	5	4	3	4	3
11. Nógrád	15	9	10	11	10	11
12. Pest	9	20	20	13	18	19
13. Somogy	1	14	11	14	1	4
14. Szabolcs-Szatmár	17	19	19	17	20	20
15. Szolnok	10	16	2	10	13	10
16. Tolna	15	4	3	16	5	8
17. Vas	19	6	9	2	3	6
18. Veszprém	2	6	8	1	2	1
19. Zala	10	11	14	6	15	12
20. Budapest	4	1	1	11	8	2

ÖSSZEFÜGGÉSEK, KAPCSOLAT SZOROSSÁG

Ismeretes, hogy mind a termelői, mind a szociális infrastruktúra fejlettsége jótékonyan hat a társadalmi-gazdasági fejlődésre, van, ami közvetlen és van, ami közvetett módon. A gazdaságilag kevésbé fejlett megyék dinamikusabb infrastruktúra fejlődése általános felzárkózásukat, felemelkedésüket szolgál(hat)ja.

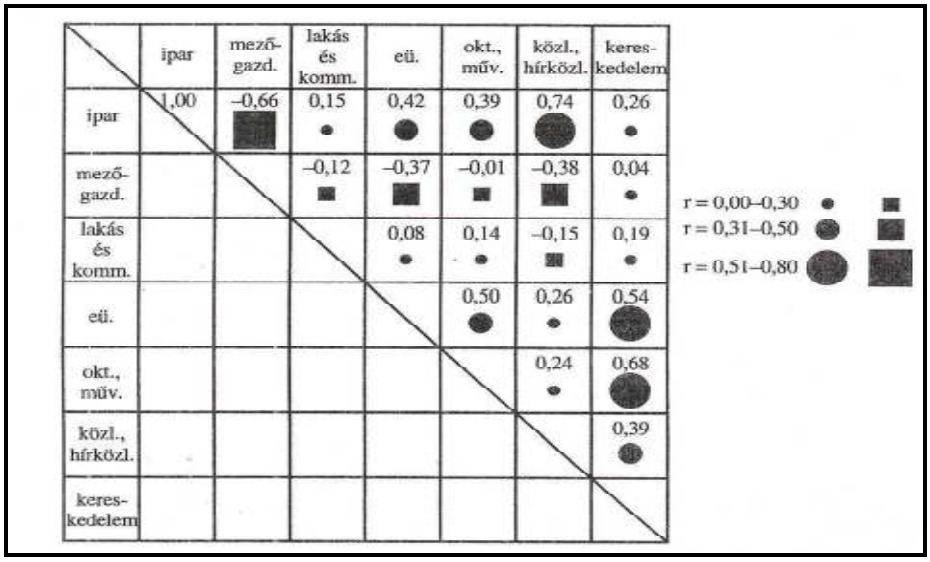
Számításokat végeztem arra vonatkozóan, hogy milyen a kapcsolat megyei szinten az ipar és a mezőgazdaság, valamint az infrastruktúra fejlettsége között. Alapul az iparban és a mezőgazdaságban termelt korrigált nemzeti jövedelem 1000 főre kivetített értékét, valamint a naturális mutatórendszerből előálló komplex infrastrukturális fejlettségi mutatókat vettem. Eredményül azt kaptam, hogy az ipar és az infrastruktúra fejlettségi szintje között +0,55-os, a mezőgazdaság és az infrastruktúra között pedig -0,10-es korrelációs kapcsolat áll fenn. Ez utóbbi olyan laza kapcsolat, hogy ebből nem lehet szakmai következtetéseket levonni, de egy biztos, hogy nincs *közepes* szorossági pozitív kapcsolat a mezőgazdaság és az infrastruktúra között úgy, mint az ipar és az infrastruktúra között. A nemzetgazdaság 1975-ben már fejlődésének abba a szakaszába jutott, amikor az extenzív források kimerülőben voltak, s ebben a szakaszban a belső tartalékok feltárása és hasznosítása, a hatékonyság növelése volt a fő teendő, s ebben kulcsfontosságú szerep hárult az infrastruktúrára. Az viszont csak megfelelő színvonal esetében képes a vele szemben támasztott igényeknek eleget tenni.

Szükségesnek tartottam tovább elemezni az árnyaltabb kép felrajzolása céljából az ipar, valamint a mezőgazdaság fenti mutatóinak és az infrastruktúra klasszikus ágainak fejlettségét kifejező mutatók kapcsolatát. Eredményül a következő 7x7-es (ipar, mezőgazdaság fejlettsége, lakás- és kommunális, egészségügyi, oktatás-művelődési, közleke-

dés-hírközlési és kereskedelmi ellátottság közti kapcsolatot jellemző) korrelációs mátrixot kaptam. (Lásd: 2. ábra.)

2. ábra

A nemzetgazdaság egyes ágainak fejlettségi szintje közti összefüggések (1975)

Forrás: saját szerkesztés

Az ipari korrigált nemzeti jövedelem számítás módszerét *Bartke István*, a mezőgazdaságét pedig *Kulcsár Viktor* dolgozta ki. A számítások *Barta Györgyi* nevéhez fűződnek, aki az eredményt a Területi Statisztika 1977. évi számában (pp. 522-537) publikálta.

A mellékelt séma pregnánsan mutatja, hogy míg az ipar minden infrastrukturális ággal pozitív korrelációs kapcsolatot mutat, addig a mezőgazdaság és az infrastruktúra fejlettsége között negatív az összefüggés és a kapcsolat szorosság is gyengébb. Míg az ipar a közlekedéssel, a hírközléssel és a humán erőforrással (oktatás, egészségügy) mutat legszorosabb összefüggést, addig a mezőgazdaság ezekkel a számára szintén nagyon fontos infrastrukturális ágazatokkal is negatív korrelációs együttható értéket mutat. A mezőgazdaság és a kereskedelem között kapcsolathiányról beszélhetünk.

A mezőgazdaság és az infrastruktúra közötti negatív kapcsolat érthető, hiszen az ipar és a mezőgazdaság között is jó közepes szorosságú negatív összefüggés volt tapasztalható. Mindez hátrányosan érintette az akkori mezőgazdaság fejlődését, hiszen *éppen azon térségek voltak infrastrukturális téren a „sereghajtók", amelyek gazdaságában a mezőgazdaság kitüntetett szerepet játszott.* Ezek az összefüggések az ipar és a mezőgazdaság komplementer helyzetéből is adódtak.

A mezőgazdaság versenyképességének növelésében fontos szerepet játszik az ágazat igényeihez igazodó fejlett infrastruktúra is. Az agrárágazat erőforrásainak hatékony hasznosításához megfelelő vertikális és horizontális integráció, racionális gazdálkodási rendszerek kellenek, amelyek hatékony működése elképzelhetetlen jól kiépített infrastrukturális hálózat nélkül.

Melyek azok az infrastrukturális elemek, amelyek segíthetik a mezőgazdaság eredményességét? A kérdésre a legszakszerűbb válasz az, hogy az infrastruktúra egy térségben összefüggő rendszert alkot. Ez a térség lehet egy településrész, egy település, egy kistérség, egy megye, egy régió, egy ország, vagy éppen egy gazdasági integráció. Az egyes infrastrukturális elemek fejlettsége bizonyos harmóniát kell hogy mutasson a térségben, az infrastruktúra egyes ágazatai, illetve elemei között összhang szükséges. De nemcsak az összhang szükséges, hanem az is, hogy az egyes elemek infrastrukturális ellátottsága minél magasabb szintű legyen. Ez pedig az agrártérségek infrastrukturális fejlesztését igényli, amihez tőke, nagyon sok fejlesztési forrás kell. Mivel ennek mindig szűkében volt és van a nemzetgazdaság, nagy figyelmet kell fordítani a fejlesztés során a sorrendiség meghatározására. Ha jól határozzuk meg a prioritásokat, akkor hamarabb élvezhetők a beruházásokból származó előnyök.

A mezőgazdaság válságából való kilábalást mely infrastrukturális ágazatok (és, vagy elemek) fejlesztése segíti leginkább? Különböző – napjainkra vonatkozó – vizsgálataink azt bizonyítják, hogy most *az Európai Unióhoz történő csatlakozás után is érvényes a közlekedés és hírközlés (az olcsó, biztonságos, gyors megközelíthetőség, jó szállítási lehetőség), valamint a humán erőforrás (az emberek egészségi állapota, az oktatás-képzés helyzete és a környezetvédelem állapota) kiemelt szerepe a fejlődésben*. Ez az egy főre jutó GDP növekedési ütemének és az infrastruktúra elemek fajlagos értékeinek összevetéséből is megállapítható.

Az egy főre jutó GDP növekedési ütemének megyénkénti alakulását szemléltető 3. ábra pregnánsan mutatja, hogy 2002-re 1994-hez viszonyítva mely megyék tűntek ki pozitív vagy negatív értelemben. A téma szempontjából érdemes azt tanulmányozni, hogy azokban a megyékben, ahol a mezőgazdaság szerepe jelentősebb, miként alakult a helyzetük? Ezért megnéztük, hogy melyek azok a megyék, amelyekben a mezőgazdaság, a vadgazdálkodás, az erdőgazdálkodás, a halászat bruttó hozzáadott értékének hányada meghaladta a megyék átlagát (Budapest nélkül), a 4,93%-ot. (Az ország összesen 3,29% volt 2003-ban.)

A húsz területegységből tízben haladta meg a mezőgazdaság részesedése a GDP-ből az 5%-ot. (Lásd: 2. táblázat.)

A 3. ábrából viszont kitűnik, hogy e tíz területegységből kilencben jóval az országos átlag alatti volt a GDP növekedési üteme. (Kivételt képez Heves megye, de csak annyiban, amennyiben épp az átlag körül alakul a GDP fajlagos értéke.)

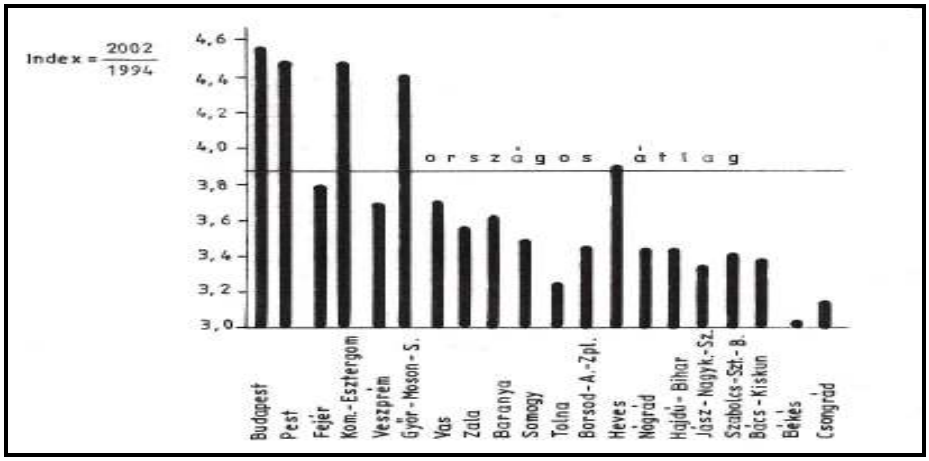
Ha térképen ábrázoljuk a megyéket infrastruktúra-fejlettségi kategóriánként sraffozva, akkor a 4. ábra szerinti kép adódik.

A 4. ábrából is kitűnik, hogy míg 1994-ben mozaikszerű volt az infrastruktúra fejlettségének térbeli „elhelyezkedése”, addig 2003-ra a dunántúli megyék közül négy a legfejlettebb, kettő pedig a fejlett kategóriába került. Az egyenlőtlen fejlődés eredményeként Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kikerült a legelmaradottabb csoportból, Békés megye végképp „leszakadt”, Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Nógrád megye a fejletlen csoportba került, Pest megye a 18. helyről a 10.-re kapaszkodott fel.

A fentiekből tehát egyértelműen kitűnik, hogy a GDP fajlagos értékének növekedési üteme ott volt magasabb, ahol a mezőgazdaság súlya, szerepe kisebb. Azok a megyék, amelyekben a mezőgazdaság részaránya a GDP-ből az országos átlag feletti értékű infrastrukturális téren, a lemaradók között helyezkednek el. Ezt mutatja a szóban forgó 10 megye komplex infrastrukturális fejlettsége a megyék rangsorában (5. táblázat).

3. ábra

Az egy főre jutó GDP növekedési ütemének megyénkénti alakulása

Forrás: KSH

2. táblázat

A mezőgazdaság, a vadgazdálkodás, az erdőgazdálkodás és a halászat bruttó hozzáadott értékének részaránya az összes ágazatéból (alapáron) 2003*

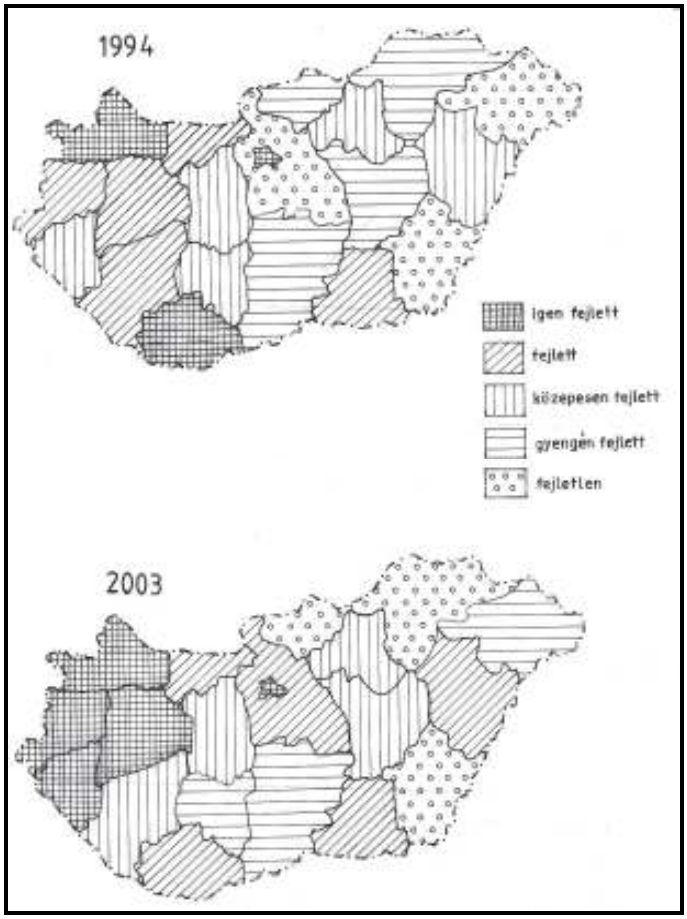
Megye, főváros	A részarány %-ban
Budapest	0,26
Pest	2,40
Fejér	4,10
Komárom-Esztergom	2,89
Veszprém	3,80
Győr-Moson-Sopron	3,58
Vas	3,55
Zala	4,40
Baranya	6,10
Somogy	8,19
Tolna	7,79
Borsod-Abaúj-Zemplén	3,65
Heves	5,47
Nógrád	3,36
Hajdú-Bihar	6,31
Jász-Nagykun-Szolnok	5,49
Szabolcs-Szatmár-Bereg	6,62
Bács-Kiskun	9,09
Békés	8,98
Csongrád	6,24
Ország összesen	3,29
Ebből: megyék összesen	4,93

Forrás: saját számítás

*Az alapadatok forrása: Csongrád megye statisztikai évkönyve 2004. 59. p.

4. ábra

A komplex infrastruktúra fejlettségi szintje

Forrás: saját számítás

5. táblázat

Infrastrukturális fejlettség a megyék rangsorában

Megye	Az infrastruktúra fejlettsége alapján kialakult megyei rangsor
Békés	20
Szabolcs-Szatmár-Bereg	17
Tolna	16
Bács-Kiskun	15
Jász-Nagykun-Szolnok	14
Heves	12
Somogy	11
Csongrád	9
Hajdú-Bihar	7
Baranya	6

Forrás: saját számítás

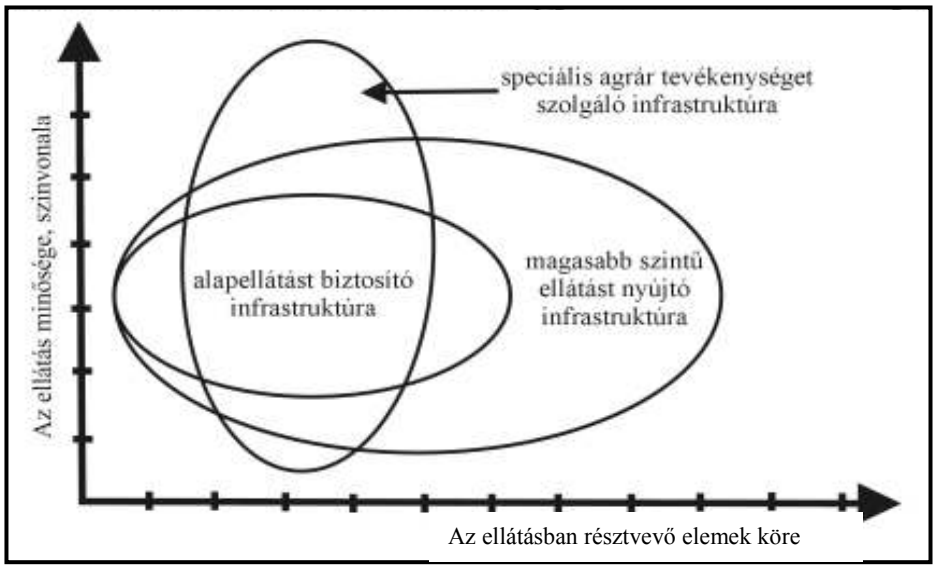
Megvizsgálva a továbbiakban 1994-re és 2003-ra az egy főre jutó GDP és az infrastrukturális elemek fejlesztése közti kapcsolatokat, az 1975. évivel nagy mértékű összecsengést tapasztaltunk. Az újabb vizsgálatok alátámasztották azt a megállapítást, miszerint az infrastruktúra fejlettsége és a gazdasági fejlettség között közepesnél szorosabb pozitív korrelációs kapcsolat áll fenn, de ez a kapcsolat infrastrukturális ágazatonként és elemenként differenciált. A legszorosabb összefüggés 1994-ben is (az 1975. évihez hasonlóan) a közlekedés-hírközlés mutatóival alakult ki. Megfigyelhető azonban 1994-ben, hogy ehhez mindinkább felzárkózóban voltak a környezetvédelmet, valamint az egészségügyi ellátást reprezentáló mutatók. Mindez azt jelenti, hogy Magyarországon a gazdasági fejlődést indukáló elemek között változatlanul kitüntetett szerepet játszottak a közlekedés és a hírközlés, a humán erőforrás, a népesség egészségi állapotával kapcsolatos egészségügyi mutatók és az azt befolyásoló környezetvédelmi helyzetet jellemző indikátorok. 2003-ra az 1%-os valószínűségi szinten szignifikáns mutatók közül 5 esetben igen számottevően nőtt a kapcsolat szorossága, melyek ismét ezen infrastrukturális ágazatok kiemelkedő szerepét támasztották alá.

MILYEN SPECIÁLIS INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTOTTSÁGOT IGÉNYEL A MEZŐGAZDASÁG?

A mezőgazdaságban akkor kedvező az infrastrukturális ellátottság, ha elfogadható szintű teljes alapinfrastruktúrán kívül egy színvonalas (magas szintű) agrár infrastruktúra segíti a hatékonyságát. Az alapinfrastruktúra ismert és a szakirodalomban jól körülhatárolt fogalom. A speciális mezőgazdasági infrastruktúra az egész vertikum eredményes működéséhez szükséges, egymásra épülő és egymást kiegészítő elemeket foglal magában.

5. ábra

Az infrastrukturális rendszerek egymáshoz való viszonya

Forrás: saját szerkesztés

MELYEK A LEGFONTOSABB SPECIÁLIS AGRÁR INFRASTRUKTURÁLIS ELEMEK?

Már a racionális mezőgazdasági termelési szerkezet kialakításához (majd a vertikum különböző szintjein más-más célból is) nélkülözhetetlen a korszerű számítógépes agrár információs hálózat kialakítása, megfelelő informatikai eszközök üzembe állítása és korszerű informatikai szolgáltatások biztosítása. Fontos a korszerű hírközlési eljárások feltételeinek, a műholdas szolgáltatások lehetőségeinek a megteremtése.

A növénytermelésben az öntözés, szükség esetén a belvíz elvezetés, a növényvédő szerek és a műtrágyák korszerű alkalmazása műszaki feltételeinek megléte.

A szállítás (közúti, vasúti, vízi, légi) minél jobb lehetőségeinek biztosítása, a hűtőlánc folytonosságához szükséges eszközök és a működés feltételeinek megteremtése. A korszerű, speciális igényeket kielégítő, az áru minőségi paramétereit megőrző szállító eszközök és szolgáltatások biztosítása.

Megfelelő mennyiségű és minőségű egészséges víz rendelkezésre állása a vertikum minden szintjén.

Raktárak, tárolók, szárítók, hűtőhálózatok, kulturált kiszerelést végző egységek megléte, illetve műszaki fejlesztése.

Korszerű nagybani piacok, felvásárló központok, belkereskedelmi egységek és a külkereskedelmet bonyolító (segítő) szervezetek kialakítása, igénybevételének lehetősége. A marketingtevékenység erősítéséhez szükséges infrastruktúra megteremtése.

Kapcsolódó szálak a kutatást végző és minőségellenőrző intézményekkel, valamint a marketingmunkát végző szervezetekkel.

Magas szintű szakmai tanácsadást nyújtó segítő-információs központok működése. A szakképzési központok (agrár-vállalkozási, pénzügyi, informatikai, pályázatíró stb.) elérhetősége.

Természetesen ezek megteremtése óriási költséggel jár. Mivel a fejlesztési források szűkösen állnak rendelkezésre (és a tőkeszegénység az élelmiszergazdasági vertikumban leginkább a mezőgazdaságot jellemzi), és mivel a vertikum legkevésbé jövedelmező szférája az agrárágazat, nyilvánvaló, hogy ezeket a fejlesztéseket önmaga nem tudja rövid távon elvégezni. Ráadásul az Európai Unió 15 országához viszonyítva az újonnan csatlakozók között hazánk lényegesen kisebb támogatásban részesül, mint a egykori 15-ök. Az ágazat gondjait az is növeli, hogy az infrastrukturális beruházások relatíve drágák és gyakran áttételesen és hosszú távon térülnek csak meg.

Az élelmiszergazdaság elemei közti diszharmónia nemcsak a jövedelmezőségében kiáltó, hanem a műszaki infrastrukturális ellátottság vonatkozásában is. Erről is elmondható, hogy a legelmaradottabb infrastruktúrával (a vertikumon belül) a mezőgazdaság rendelkezik, és legfejlettebb a forgalmi szféra. Ebben az is nagyon fontos szerepet játszik, hogy nálunk most a mezőgazdaság nagyon széttagolt, diverzifikált tevékenységet végez, ugyanakkor a feldolgozó ágazatban és az értékesítő szférában egy óriási koncentrációs folyamat játszódik le. A nálunk lezajló tendencia szembement a világ föld- és tőkekoncentrációjával. Tőke szűke van a mezőgazdaságban, kicsi és bizonytalan a nyereség, alacsony a termelés szervezettségének mértéke.

MI SEGÍTHET?

Segíthet az összefogás, a kis gazdaságok szövetkezése és hallatlanul felértékelődik az integráció! A rendszerváltozás után ugyanis a régi integrációs lánc megszakadt és az új (igényekhez és lehe-

tőségekhez igazodó) vertikumok pedig mindez ideig nem épültek jól ki. Az integrátor pedig a jól átgondolt infrastruktúra és az agrárlogisztika segítségével tud csak látványos eredményeket elérni. Az integrációban az infrastruktúrafejlesztés elősegíti a termékpálya egyensúlyi zavarainak kiküszöbölését is. Az eredménynek azonban egyik fontos feltétele a termelők kooperációs hajlamának, képességének az erősödése. Segíthet továbbá az infrastruktúrafejlesztés. Nem kívánok túlzásokba esni és azt állítani, hogy az infrastruktúra fejlesztése a mezőgazdaság minden gondját megoldja (az innovációs készséget is növeli, általa a kockázatvállalás is nagyobb lesz, növeli a kooperációs hajlamot, a gazdálkodás rugalmasságát, a vállalkozási hajlamot, automatikusan racionálisabbá teszi a termelés struktúráját, a jövedelmezőség is megugrik, és itt lesz a Kánaán), de azt igen, hogy *fejlett infrastruktúra hiányában a mezőgazdaság teljesítő képessége nem nő a kívánt mértékben,* és nélküle korszerű, hatékony, versenyképes termelés nem folytatható. Ugyanakkor *az infrastruktúra fejlődése nemcsak az agrártevékenységet, hanem a vidék fejlődését is elősegíti, az előrehaladás mozgatórugójává válik.* Hogy e téren eredményeket remélhetünk, bizonyítja az is, hogy Magyarország uniós felkészülése során a *Phare programokból* a hátrányos helyzetben lévő régiók fokozott támogatásban részesültek. Ugyanez volt jellemző az első *Nemzeti Fejlesztési Tervben* szereplő *Regionális Fejlesztés Operatív Program* keretében felhasznált fejlesztési források vonatkozásában is. Ennél azonban markánsabb, áthatóbb erejű változást várunk a *II. Nemzeti Fejlesztési Tervtől* az agrártérségeknek jutó, e térségek modernizálását szolgáló támogatásoktól.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Abonyiné Palotás J. (1982): A területi egyensúly néhány összefüggése a gazdasági növekedés szemszögéből. Földrajzi Értesítő, 2-3., 273-285. pp. – (2) Abonyiné Palotás J. (2003): Infrastruktúra. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 174 p. – (3) Abonyiné Palotás J. (2006): Az infrastruktúra elemeinek változó szerepe a területi fejlődésben. Szeged. ISBN 963 482 777 2 173 p. – (4) Abonyiné Palotás J. – Bartha L. – Mészáros R. (2004): Gondolatok a logisztika és az infrastruktúra fejlesztéséről. Logisztikai évkönyv. Magyar Logisztikai Egyesület, 100-107. pp. – (5) Rott N. – Szakonyi L. (1980): Az infrastrukturális beruházások hatása a mezőgazdasági vállalatok és a főbb állattenyésztési ágazatok beruházás igényessége. Gazdálkodás 4. sz. 31-37. pp.